

**Gražioms
rudens gėlėms
gamtoje ribų nėra**

Astrūnai Lietuvoje

Lietuvoje daugeliui pažįstami rudenį žydintys augalai, kurių gentį šiuo metu sudaro apie 90 rūšių. Beveik visos rūšys natūraliai paplitusios Šiaurės Amerikoje, dažnai pas mus auginamos gėlynuose. Šiuo metu Europoje žinoma apie daugiau nei 15 šios genties rūšių, kurios plinta natūralioje aplinkoje. Bene plačiausiai Europoje yra paplitęs siauralapis astrūnas (*Symphotrichum lanceolatum*). Lietuvoje šiuo metu aptinkamos 6 genties rūšys. Daugelis astrūnų yra visiems gerai pažįstami augalai, liaudyje neretai vadinami tiesiog astrais. Tačiau retas kuris susimąsto, kad šios rudenį žydinčios gėlės plinta ir natūralioje aplinkoje bei nustelbia vietines augalų rūšis.

Dar kelios šios genties rūšys yra parduodamos dekoratyvinių augalų parduotuvėse, sparčiai populiarėja tarp gėlininkų ir išlieka tikimybė, kad dar kelių rūšių augalai gali būti aptikti sulaukėję.

Natūralioje aplinkoje plintantys astrūnai sudaro tankius sąžalynus, kuriuose neauga jokios kitos augalų rūšys. Kai kurios astrūnų rūšys plinta tiek sėklomis, tiek atžalomis, todėl geba greit užimti ir didelius plotus.

Virgininis astrūnas

Siauralapis astrūno (*Symphotrichum lanceolatum*) pagrindiniai požymiai

Aukštis – 50–200 cm

Žiedai – balti, melsvi, rausvi

Lapai – iki 5–15 cm ilgio ir 1–3 cm pločio, link žiedyno srities trumpėjantys

Plačiai paplitusi rūšis, šiuo metu kaip invazinė aptinkama daugiau nei 30 Europos šalių. Nuo kitų šios genties rūšių skiriasi siaurais lapais ir aukščiau stiebo vidurio stipriai išsišakojusiu žiedynu.

Virgininio astrūno (*Symphotrichum novi-belgii*) pagrindiniai požymiai

Aukštis – 20–100 cm, kartais iki 140 cm

Žiedai – mėlyni, su violetiniu atspalviu, rausvi, balti

Lapai – 4–20 cm ilgio, iki 4 cm pločio

Europoje nuo XIX a. vidurio auginamas dekoratyvinis augalas. Išsiskiria didesniais graižais nei artimos rūšys.

Šiurkščialapio astrūno (*Symphotrichum novae-angliae*) pagrindiniai požymiai

Aukštis – 80–170 cm

Žiedai – tamsiai rausvi (auginamos veislės turi baltus ar mėlynus žiedus)

Lapai – 5–10 cm ilgio, iki 2 cm pločio

Nuo visų kitų genties rūšių gerai atsiskiria didesniais graižais ir šiurkščiu, trumpais plaukeliais apaugusiu stiebu.

Krūminio astrūno (*Symphotrichum dumosum*) pagrindiniai požymiai

Išsiskiria smulkiais lapeliais apaugusiais graižkočiais ir žydi vėliausiai iš visų astrūnų, aptinkamų Lietuvoje.

Atpažinimas

1. Augalų stiebas ištiesai apaugęs šiurkščiais paprastaisiais plaukeliais, o ant lapų ir žiedyno srityje gausu liaukinių plaukelių
→ **šiurkščialapis astrūnas**
 - Augalų stiebas plikas arba ruožais apaugęs trumpais paprastaisiais plaukeliais, žiedyno srityje liaukinių plaukelių nėra → 2
2. Stiebo vidurinių lapų pamatas siauras, apima apie trečdalį stiebo skersmens, liežuviškieji žiedai dažniausiai balti, melsvi ar šviesiai violetiniai. Aplink graižą esantys lapiški skraistlapiai tolygiai išsidėstę, jų vidurinė žalios spalvos dalis labai siaura → **siauralapis astrūnas**
 - Stiebo vidurinių lapų pamatas apima pusę stiebo skersmens → 3
3. Skraistlapiai išsidėstę netvarkingai, nuo graižo atsilošę, graižkočiai su smulkiais, bet už skraistlapius aiškiai didesniais lapais.
→ **virgininis astrūnas**
 - Skraistlapiai išsidėstę tvarkingai, prigludę prie graižo, graižkočiai su skraistlapių dydžio ir pavidalo lapais → **krūminis astrūnas**

Paplitimas Lietuvoje

Lietuvoje skirtingų rūšių astrūnai yra paplitę labai nevienodai. Labiausiai paplitęs siauralapis astrūnas, kuris yra invazinė rūšis ne vienoje Europos valstybėje. Siauralapis ir virgininis astrūnai paplitę visoje Lietuvoje, tačiau gana netolygiai. Virgininis astrūnas aptinkamas įvairiose buveinėse, nuo upių pakrančių, miško pakraščių iki apleistų pievų, dykviečių. Siauralapis astrūnas auga vandens telkinių pakrantėse, palei griovius, pakelėse, krūmynuose.

Lietuvoje kol kas rečiau aptinkamas šiurkščialapis astrūnas pasitaiko dykvietėse, pakelėse ir pamiškėse. Kol kas ši rūšis Lietuvoje smarkiai neplinta, tačiau kaimyninėje Lenkijoje šios rūšies plitimas fiksuotas neseniai, todėl yra tikimybė, kad mūsų šalyje šiurkščialapis astrūnas pradės plisti.

Krūminis astrūnas dažnas rytų ir pietryčių Lietuvoje, retai pasitaiko šalies šiaurėje. Ši rūšis plinta kitokio tipo buveinėse, nei kitos astrūnų rūšys: smėlėtose pievose, pušynų pakraščiuose.

Labai dažnai astrūno genties augalai yra aptinkami netoli gyvenviečių, sąvartynuose ir palei kapines, iš kur plinta į natūralią aplinką. Neretai kartu su šiurkščialapis astrūnais išpilti augalai prigyja ir įsitvirtina.

Kova

Prevenciškai visos astrūnų rūšys gali būti kontroliuojamos, jas šienaujant iki žydėjimo. Krūminis astrūnas Lietuvoje nesubrandina sėklų, kadangi žydi labai vėlai, todėl šios rūšies augalus galima šienauti nuolatos – naikinti visą vegetacijos sezoną. Norint naikinti jau susiformavusius sąžalynus, augalus reikia iškasti ir išrinkti visus jų šakniastiebius ir jų dalis, o vėliau tas vietas nuolatos šienauti. Šienaujant nepradėjusius žydėti augalus, jie nespėja subrandinti sėklų, o naujai atželiantys augalai nebespėja pražysti.

Krūminis astrūnas

Atsakomybė ir teisinis reguliavimas

Astrūnų rūšys nėra įrašytos į Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą ir Invazinių rūšių Lietuvos Respublikos teritorijoje sąrašą. Tačiau mokslininkai teigia, kad tai potencialiai invazinės svetimžemės rūšys ir jų plitimą dar nevēlu sustabdyti.

Šturkščialapis astrūnas

Žemių savininkai ir naudotojai kviečiami saugoti Lietuvos gamtos natūralumą

Šiems invazyviems augalams naikinti nuosavoje arba valdomoje žemėje jokių leidimų nereikia, tačiau būtina laikytis rekomendacijų!

Patarimai

- Auginamus astrūnus po žydėjimo iškart nupjaukite, kad augalai nesubrandintų sėklų.
- Neišmeskite astrūnų (tiek žiedynų, tiek šakniastiebių) į natūralią aplinką.
- Gėlynuose auginamus augalus stebėkite, kad jie nepatektų už auginamos teritorijos ribų.

Siauralapis astrūnas

Pastebėję šį augalą gamtoje, įrašykite duomenis į *Biologinės įvairovės informacinę platformą*:
www.biip.lt

Teksto autorius – Lukas Petrulaitis

Nuotraukų autoriai – Lukas Petrulaitis ir Zigmantas Gudžinskas

Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Parengta vykdant iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą Nr. 05.5.1-APVA-V-018-01-0012 pagal 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1-APVA-V-018 priemonę „Biologinės įvairovės apsauga“

Išspausdinta ant visiškai perdirbto popieriaus